№ 237 ՏԱՍՆԵՒՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ Ուրբաթ 25 Դեկտեմբերի 1898 Ուրբաթ, 25 Դեկտեմբերի ՏԱՍՆԵՒՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ № 237

ՆՈՐ-ԴԱՐ

Տարեկան՝ 10 րուբլի, վեց ամիսը 6 րուբլի, երեք ամիսը՝ 3 ր. 50 կ. Թիֆլիսում ամիսը՝ 1 ր., հատով 5 կ.
Բաժանորդ գրւում են Թիֆլիսում միմիայն խմբագրատանը։

Խմբագրութեան հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція „Норъ-Даръ" կամ Tiflis, Rédaction „Nor-Dar"

Խմբագրութիւնը բաց է ամեն օր (բացի տօն օրերից) ժամը 9-ից մինչև 2-ը։ Յայտարարութիւններն ընդունւում են ամեն լեզուներով։ Յայտարարութիւնների բառին՝ 2 կ., բեկլամների համար կրկնապատիկ։

ՆՈՐ-ԴԱՐ

(ՏԱՍՆՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ)

Քաղաքական-գրական ամենօրեայ լրագիրը 1899-ին կըհրատարակուի Թիֆլիսում նոյն դիրքով և ծրագրով ամեն օր, բացի կիրակի և տօներին հետևող օրերից։

«Նոր-Դար»-ի տարեկան գինն է 10 րուբլի, վեց ամսուանը 6 րուբլի, երեք ամսուանը՝ 3 ր. 50 կ., Թիֆլիսից դուրս՝ ամիսը 1 ր. 50 կ., հատով դուրսը՝ 7 կ., Թիֆլիսում 5 կոպ.։

Բաժանորդ են գրւում Թիֆլիսում՝ միմիայն խմբագրատանը։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ բաժանորդները վճարում են տարեկան 40 ֆրանկ։

Խմբագրատունը գտնւում է Բոլշայա Կոզովսկայա № 20։

«ՆՈՐ-ԴԱՐ»-ի հասցէն՝ Тифлисъ, въ Редакцію «НОРЪ-ДАРЪ» կամ Tiflis, (Caucase), Rédaction du journal «Nor-Dar»։

Ծանօթ.—Առաջիկայ 1899 թուականի համար նոր բաժանորդ գրուողը «Նոր-Դար» կըստանայ՝ բաժանորդ գրուելու օրից. վճարելով ընդամենը 10 րուբլի։

Այն բաժանորդները, որոնք մինչև առաջիկայ դեկտեմբերի վերջը բաժանորդ չեն գրուիլ, յունուարի 1-ից լրագիր չեն ստանալ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Առաջնորդող. Դիտողութիւններ։
Քրոնիկոն.—Լուրեր։
Մեզ գրում են.—Լագոդախից։
Զուլու անկեալները։
Թղթակցութիւններ.—Բսպանութիւն Ղուբայում։
Քաղաքական. — Մակեդոնիայի խնդիրը։ Կրետէ։ Դրայֆուսի գործը։
Հեռագրներ։
Բանասիրական.—Քարերը մըրմնջացին։
Տեղեկատու։
Յայտարարութիւններ։

Թիֆլիս, 24 դեկտեմբերի, 1898 թ.

ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մարդիկ միշտ դժգոհ են լինում իրենց վիճակից, բայց այդ հանգամանքն է, որ մարդկանց առաջ է մղում և հասարակական կեանքը աւելի բարեկարգւում, աւելի կատարելագործւում է։

Ներկայից դժգոհ լինելուն պէտք է վերագրել այն հանգամանքը, որ մարդիկ սովորաբար անցեալը առանձին գոհութեամբ են յիշում. «ախ, ափսոս անցած ժամանակներին, առաջ այսպէս չէր, առաջ լաւ էր, ափսոս այն հին լաւ ժամանակներին»։

Այդ անցած, այդ լաւ համարուած հին ժամանակներում ժողովուրդը հոգեկան առանձին զմայլմունքով լսում էր քահանայի ձեռնադրութեան լուրը և ջերմ եռանդով եկեղեցին լցւում էր եկեղեցասէր ժողովուրդով, երբ մի որ և է տիրացու, մի երիտասարդ սարկաւագ արժանանում էր քահանայական սուրբ կոչմանը։

Եկեղեցին լիքն էր լինում հաւատացեալներով և ամենքը մի առանձին բաղդաւորութիւն էին համարում հաւատով մօտենալու նորընծայ քահանային և համբուրելու հէնց նոր օծած նրա աջը։

Անցել են այդ հին, լաւ ժամանակները։ Այժմս ոչ թէ մեկ այլ ամբողջ խմբով քահանաների ձեռնադրութիւն է կատարւում գրեթէ դատարկ եկեղեցում և ժողովուրդը այդ մասին ոչինչ չէ իմանում, և եթէ իմանում է, այդ էլ լրագրերից է իմանում—ամենայն անտարբերութեամբ։

Այդ հանգամանքը ի նկատի առնելով և մէկ էլ այն հանգամանքը, որ իսկապէս եկեղեցին միջոց է և ոչ թէ նպատակ քահանայական կոչման ձգտող շատ և շատ մարդկանց համար, ձեռնադրողներն էլ աւելորդ են համարում այդ մասին կանխաւ ժողովրդին տեղեկացնելու և ձեռնադրութիւնը կատարւում է որքան կարելի է շուտ, առաւօտը։

Թող այդպէս լինի, ցաւն այդ չէ, այլ այն, որ մէկ կողմից իմանում ենք, որ քահանաների ձեռնադրութիւնը մեծ եռանդով շարունակւում է, միւս կողմից էլ իմանում ենք, որ շատ տեղերում ժողովուրդը մնում է առանց քահանայի, հիւանդներն մեռնում են առանց հաղորդութեան, ննջեցեալներն թաղւում են առանց եկեղեցական կարգի։ Շուտով գալիս է քրիստոնէական մեծ տօնը և մենք հաւատացած ենք, որ շատ տեղերում ժողովուրդը զրկուած կըմնայ ս. պատարագից, և կրօնական մխիթարութիւնից։

Ինչին վերագրենք այս զարմանալի դրութիւնը։ Զարմանալու իսկապէս ոչինչ չկայ. քանի որ հոգևոր իշխանութեան մէջ որոշ սիստեմ չկայ, մեծ ու փոքր խառնւում են և եկեղեցին հոգևորականութեան ձեռքում, ընդհանուրին ենք ասում, միջոց է միայն եկեղեցու շահերից դուրս այլ նպատակներին հասնելու համար, զարմանք չէ, որ մէկ տեղ ամեն շաբաթ ձեռնադրութիւն կատարուի, իսկ մի ուրիշ տեղ մարդիկ հոգիտան և զրկուած մնան հոգևոր մխիթարութիւնից։

Սրանով չվերջացրինք։

ՔՐՈՆԻԿՈՆ

Անդրկովկասի երկաթուղու գլխաւոր արհեստանոցներում, Թիֆլիսի դեպոյում, Թիֆլիս կայարանի սիւների վրայ եայլն կպցրած է հետևեալ յայտարարութիւնը.

«Ճանապարհների հաղորդակցութեան պ. մինիստրի հրամանով Թիֆլիսի արհեստանոցների և բանուորներին սրանով յայտարարւում է, որ նորին պայծառափայլութիւնն անձամբ կըքննի աշխատանքները թողնելուն առիթ տուող տարաձայնութիւնները, այդ գործը պարզելու համար Թիֆլիս ուղարկուած ինժեներ Կնարիցի բացատրութիւններից յետոյ, և թէ, մինչև գործի քննութիւնը կատարուի, թոյլ է տրւում պահպանել նպաստներին վերաբերեալ ներկայումս գործող կանոնների զօրութիւնը։ Բայց ընդամին, ճանապարհների հաղորդակցութեան պ. մինիստրը յայտնեց, թէ օրէնքով դժգոհներին չի արգելւում ծառայութիւնը թողնելու սահմանուած կարգով, ուստի նա չի կարող գիջողաբար վերաբերուել մի քանի բանուորների գործ դրած բռնութիւններին։ Ընդ սմին արհեստանոցների և դեպոյի բանուորներին առաջարկւում է. 1) Անյապաղ և ոչ ուշ դեկտեմբերի 21-ի առաւօտից, գալ բանելու։ 2) Այն անձերը, որոնք որ և է պատճառով չեն ցանկանալ շարունակել ծառայութիւնն ու աշխատանքները, պէտք է անյապաղ պահանջեն իրենց հաշիւը և հեռանան։ 3) Այն անձերը, որոնք բանելու չեն գայ դեկտեմբերի 21-ին, արձակուելու ցանկութիւն յայտնած կըհամարուեն և անմիջապէս կարձակուեն ծառայութիւնից։ 4) Ծառայութիւնից արձակուած բանուորները պէտք է գան իրենց հաշիւը ստանալու դեկտեմբերի 23-ին, առաւօտեան ժամը 10-ից մինչև օրուայ ժամը 3-ը, Թիֆլիսի հիւանդանոցի նոր շինուող ամբուլատորիայի շէնքում»։

Այս յայտարարութեանը ստորագրել է երկաթուղու կառավարիչը, ինժեներ Վեդենէևը։

—

Դեկտեմբերի 26-ին Թիֆլիսի գինուորական պատմական թանգարանի շէնքի մէջ բացւում է Կովկասցի տաղանդաւոր նկարիչներից մէկի, Գ. Գաբաևի, նկարների ցուցահանդէսը, Կովկասի կառավարչապետի թոյլատւութեամբ։

—

Անդրկովկասի երկաթուղու վրայ մարդատար գնացքների վագոններում, նմանապէս և ծառայողների սենեակներում անպայման արգելուած է թղթախաղը։

—

Կովկասում գիւղատնտեսական միջնակարգ ուսումնարան հիմնելու նկատմամբ երկրագործութեան մինիստրութիւնն արդէն բանակցութիւններ է սկսել Կովկասի կառավարչապետի հետ այն մասին, թէ տեղական զեմստվային տուրքերից որքան նպաստ կարող է տրուել յիշեալ ուսումնարանին, ինչպէս այդպիսի նպաստ տուել են վերջին ժամանակս ներքին նահանգներում նոյնպիսի ուսումնարանների համար։

—

Կովկասի գիւղատնտեսական ընկերութիւնը մտադիր է առաջիկայ տարում

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՔԱՐԵՐԸ ՄՐՄՆՋԱՑԻՆ

(Ժողովրդական աւանդութիւն)

Գ. Վ. Զասոդիմսկի

Երեխաները շրջապատեցին մօրը և հաց էին ուզում—«Գոնէ մի կտոր, գոնէ մի քանի փշրանք»։ Բայց... փշրանք էլ չէր մնացել. այդ էլ կերել վերջացրել էին։

Ամենաճարպիկ մուկիկն անգամ այդ խրճթում ոչինչ չէր գտնիլ ուտելու... Մայրը ոչինչ չունի, մայրը իր երեխաներին ոչինչ չի կարող տալ։ Նա կարող է միմիայն մեռնել նրանց հետ... Բայց նա աշխատում է սփոփել, հանգստացնել նրանց. վաղը նա նրանց համար կըճարի հաց և ամեն բան...

Այրին գրկում է իր կրտսեր աղջկան, Մահուան դեղնութիւնն է պատում նրան, երբ նայում է այդ փոքրիկ մանկան։ Նրա սիրտը ցաւում է, կտոր կտոր է լինում...

—Ո՜հ, անիծած, անիծած,—փնթփընթում է նա, բանսարկուի խօսքերը յիշելով և կարծես զգալով նրա սառը, հետամուտ հայեացքի ազդեցութիւնը։

Եւ նա առաջուանից աւելի պինդ է սեղմում մանուկը կրծքին, գրկում է, զգում է, ձեռքով յարդում է նրա չէկ մետաքսանման բարակ ու փափուկ մազերը. համբուրում է նրա այտերը, ալ շրթունքները, նայում է նրա սիրուն աչքերին, որոնք պայծառ ու փայլուն են, ինչպէս գարնանային անամպ երկինքը... Եւ այս չքնաղ մանուկն են ուզում նրանից։ Մայրը լալիս է, լալիս է դառնապէս, ուզում է աղօթել, բայց դրա փոխարէն տրտնջում է իր բախտից և ասում.— «Ա՜խ Աստուած, Աստուած, ինչի համար են ծնւում աշխարհիս երեսին աղքատները»։

Արտասուքն աչքերին նրան թւում է թէ ինքը իր աղջկանը արդէն տեսնում է հեռուից, շատ հեռուից, կարծես ամպերի միջից, եւ ահա, կարծես մանուկը խորասուզւում է մի ինչ որ մոխրագոյն ամպի մէջ, անյայտանում է.—մայրն այլ ևս նրան չի տեսնում։ Խեղճը մինչև անգամ սարսափեց... Նա չնկատեց թէ ինչպէս մթնեց... արևի վերջին ճառագայթները վաղուց հանգել էին... խրճիթը մթնել էր և ոչինչ չկար վառելու. աշտանակի ձէթը վաղուց վերջացել էր։ Երեխաները քնել էին, բայց և երազում հեկեկում և մրմնջում էին.

—Մայրիկ. մայրիկ... հաց...

Մայրը չէր քնում։ Նրա համար շատ դանդաղ էր անցնում այդ անհանգիստ, յուզիչ գիշերը... Նա ամբողջ գիշեր ձեռքերի վրայ ունէր քնած մանուկը. երբեմն նա աղջկան սեղմում էր կրծքին և լալիս էր դառնապէս, երբեմն կարծես երկիւղից ուշաթափուելով և արձանացած նստում էր անշարժ և նայում էր գիշերային խաւարին։

Ժամանակը թռչում է արագ։ Եւ առաւօտն էլ հեռու չէ... Ծէգը բացւում է։ Երկրի երեսից փախչում են գիշերային ստուերները...

Ալ-արշալոյսը կարմիր է ներկում երկնքի արևելեան կողմը։

Այդ թշուառ կինը գունատուած, խոնջացած, մանուկը ձեռքին, գլխակոր գնում էր դէպի քաղաքի գլխաւոր դռները։ Հէնց որ նոր ծագող արևը ոսկեզօծեց լեռների գագաթները, նա արդէն նշանակած տեղն էր գտնւում։ Ամբոխը, բանուորները, հեծելաւոր և հետևակ զինուորները շրջապատել էին օրհասական տեղը։ Քարեր կոտրատող մուրճերի ձայն, աղմուկ, հարայ-հրոց, զէնքի շաչիւն տարածւում էին ամեն կողմերից...

Յանկարծ կարծես գետնից բուսաւ այլայլուած այրիի առջև սապատողը, այրին այդ րոպէին զգաց, որ իր ամբողջ կամքը, իր հոգւոյ բոլոր զօրութիւնը բոլորովին անհետացաւ սապատողի հայեացքի առջև։ Նա հանդարտութեամբ առաւ այրու ձեռքից երեխան, գրկեց նրան մէկ ձեռքով, իսկ միւս ձեռքով առեց այրիին ոսկու քսակը. իսկ ինքը երեխան տարաւ պարսպի այն տեղը, ուր պիտի դնէին նրան։ Մայրը չէր ընդդիմանում և մեքենաբար բռնած ունէր ոսկու բաւականին ծանր քսակը։ Նրա շրթունքները պինդ կպած էին մէկ-մէկու։ Կարմրած և պղտորուած աչքերով նա ապուշի հայացքով նայում էր առաջ և գնում էր իր վախեցած և հեծելտող մանկան յետևից, որին սապատողը տանում էր։

Ինչպէս երևում էր, սապատողը հաստատ գիտէր, որ այրին միւս օրը ամպառճառ կըգայ երեխան գրկելն, որ իր գոհը պրծնում չունի։ Նա առաջուց յայտնել էր ամենքին իր յաջողութեան մասին և ամեն բան կարգադրել պատրաստել էր այս սարսափելի, այս չար գործի համար։ Գլխաւոր դռներից փոքր ինչ հեռու, ցածր, համարեա հիմքին հաւասար, պատի մէջ մի չարագուշակ պատուհան կար, մինչև անգամ հեռուից սարսափ էր ազդում նայողի վրայ այդ մութ խորշը։

Սապատողը երեխան ձեռքին, հանդիսաւոր կերպով անցաւ յետ քաշուող ամբոխի միջոցով, մօտեցաւ խորշին, գլուխը կռացրեց, երեխային նստացրեց խորշի խորքում, որքան այդ ներում էին նրան նրա երկար ձեռքերը։ Այդտեղ դարսած էին համեղ խորտիկներ, քաղցրեղէն և մի բաժակ կաթ։

—Կեր։ Մի վախիր, մանկիկս... Տես մայրիկն այստեղ կանգնած է... Տեսնում ես.—քաղցր ձայնով հարցնում է աղջկանից սապատողը։

—Տեսնում եմ,—ասաց մանուկը մօրը գլխով անելով. բայց մայրը թէև, մօտիկ էր կանգնած, կարծես չտեսաւ աղջկան։

Մայրը կանգնած էր անշարժ՝ ինչպէս արձան, աչքերը չռած և ոսկու քսակը ձեռքին... Աղջիկը տեսնելով, որ մայրը իրենից մօտիկ է կանգնած, լռեց, հանգստացաւ և սկսեց ուտել խորտիկները։ Խեղճ՛ը։ Նա շատ քաղցած էր...

Տես «Նոր-Դար» № 236

աշնանը այգեգործական բերքերի ցուցահանդէսներ բանալ Բաքւում, Քութայիսում, Սուխումում և Ստաւրապոլում։ Միաժամանակ այգեգործների համագումարներ կըհրաւիրուին Բաքու և Սուխում։ Ընկերութիւնն այդ բանի համար արդէն խնդիրք է ներկայացրել երկրագործութեան մինիստրութեանը։

—

Թիֆլիսի ուսուցչուհիների ընկերութիւնը յունուարի 6-ին տօնածառ է սարքում աղքատ երեխաների համար։ Այդ նպատակով ժողովարարութիւն է լինում։

—

Անդրկովկասի երկաթուղու գլխաւոր արհեստանոցներում և Թիֆլիսի դէպօյում բանելու համար գործադուլ անող բանուորներից ներկայումս ցանկութիւն են յայտնել մօտ 2.000 բանուոր։

—

Թումայեանի և Ընկ. նաւթարդիւնաբանում, Սաբունչում, դեկտեմբերի 17-ին սկսել է նաւթի շատրուան խփել, որը օրական տալիս է մօտ 200 հազար պուդ նաւթ։

—

Բժշկական վարչութեան հաւաքած տեղեկութիւններից երեւում է, որ դեկտեմբերի 8-ից մինչև 15-ը Թիֆլիսում հիւանդացել են ծաղկով—13 (մեռել է 2 հոգի), սկառլատինով —1 և փորահարընքով— 2. Այսպիսի տեղեկութիւններն առհասարակ ճիշտ չպէտք է համարել, որովհետև քաղաքի ստորին դասակարգի մէջ վտանգաւոր հիւանդներին խստիւ թագցնում են վերահսկող աչքերից։ Ծաղկով բազմաթիւ երեխաներ մեռան, առանց որ բժշկական վարչութիւնը նրանց հիւանդութեան մասին նախօրօք տեղեկութիւն ունենար։ Ցգիտութեան դէմ դժուար է կռուելը.

—

ՄԵԶ ԳՐՈՒՄ ԵՆ

ԼԱԳՈԴԱՂԻՑ (Սղնախի գաւառ).—Դեռ հոկտեմբերի 23-ին այստեղից «Նոր-Դար»-ի № 197-ում գրուած էր, որ մի կատաղած շուն 5 6 մարդու, որոնց թւումն էին և երեխաներ, կծեց. Ժամանակին նրանք բոլորն էլ Թիֆլիս գնալով բժշկուեցան և այժմ յետ են դարձել։ Թէպէտ այդ կատաղած շունը և թէ նրանից վարակուած միւս շներին իսկոյն սպանեցին, բայց դարձեալ մի քանի շներ կատաղեցան, սակայն բարեբաղդաբար այս անգամ ոչ ոքի վնաս չհասաւ։

—Անցեալ նոյեմբեր ամսի 28-ին մօտ անզգուշութեան պատճառով երեք ամեայ, Վառվառէ Մկրտչեան ազգանունով մի աղջիկ կրակին զոհ գնաց։ Աղջիկը տանից մի քանի լուցկի վերցնելով դուրս է գալիս փողոց խաղ անելու. խաղի միջոցին լուցկին վառում է, որից և բռնկում է նրա շորը, մայրն այդ միջոցին հարեւանի մօտ գտնուելով չի կարողանում երեխայի աղիողորմ լացը լսել և օգնութեան հասնել. խեղճ երեխան տանջւում է, մինչև որ փողոցով անցնող մի զինուոր օգնութեան է հասնում. բայց թէպէտ նրան յաջողւում է երեխայի վրայ կրակը հանգցնել ու մօր մօտ տանել, բայց արդէն բանը բանից անցած է լինում. մի երկու օր դժոխային տանջանքներ կրելուց յետոյ երեխան մեռաւ։ Նոյն ամսին դարձեալ նոյն տեսակ մի դէպք տեղի ունեցաւ։ Դարձեալ մօր անզգուշութիւնից մի ուրիշ երկամեայ աղջիկ, Անտօնեանց ազգանունով, քիչ մնաց առաջուանի նման զոհ դառնար կրակին, բայց բարեբաղդաբար, երբ երեխան մտնում է դուրսը դրուած մանղալին և նրա դերիային կրակ կըպչելով սկսւում է այրուել, երեխայի աղաղակին վրայ է հասնում մայրը և հանգցնում է կրակը. երեխայի ոտներն են միայն յետևի կողմից այրւում։ Այժմ երեխան առողջանալու վրայ է։

—

ՃՈՒՃՈՒ ԱՆԿԵԱԼՆԵՐԸ

(Ֆելիետոնիստի յուշատետրից)

Մի անգամ Դաւիթ թագաւորը նկատեց իր որդի Սողոմոնի մէջ չափազանց հեշտասիրութեան և փառասիրութեան ախտ և մարգարէաբար հասկացաւ, որ կործանարար է լինելու նրա վերջը։ Ուրիշ ելք չգտնելով և չուզենալով աչքից ձգել իր որդուն, մտածեց ուղղել նրան և սկսաւ դաստիարակել գիշեր ու ցերեկ։ Ամենից սաստիկ էր ազդում երիտասարդ Սողոմոնի վրայ հօր գիշերային դաստիարակութիւնը. Դաւիթը գիշեր բուայ քաղցր քնի ժամանակ զարթեցնում էր որդուն և իր կրթական հարցերի պատասխանը պահանջում. Սողոմոնը այս բանից շատ էր ընկճւում և երբէք չէր մոռանում հօր պատուէրները, բայց և երբ ընկերների հետ առաջուայ պէս ուրախութիւն չէր անում և վերջիններս հարցնում էին պատճառը նա բացատրում էր՝ որ Դաւիթը հանգստութիւն չէր տալիս իրեն, մանաւանդ եթէ անկարող էր լինում նրա հարցերին պատասխանել քնաթաթախ վիճակում։ Ընկերները խղճալով իրենց սիրելի ու բարձր բարեկամի վրայ, որոշեցին օգնել նրան և յանձն առան երկու հոգով գընալ քնել նրա մօտ՝ Դաւթին պատասխաններ տալու համար Սողոմոնի տեղ։ Սողոմոնը դժուարութեամբ ու ճարահատուած ընդունեց նրանց իր մօտ։

Վրայ հասաւ գիշերը. Սողոմոնը քնեց խոր քնով. ընկերներն էլ կէս քուն, կէս քնաթաթախ, կէս զառանցանքի մէջ սպասում էին Դաւթին։ Յանկարծ եկաւ Դաւիթը և կանչեց.

—Սողոմոն, Սողոմոն։

—Լսում եմ, արքայ, հրամայեցէք, պատասխանեց մէկը, աշխատելով իր ձայնը նմանեցնել Սողոմոնի ձայնին։ Դաւիթը փոքր ինչ կանգ առաւ և ապա գոչեց.

—Ի՞նչն է աշխարհի վրայ ամենաթեթեւը. ի՞նչն է աշխարհի վրայ ամենածանրը, ի՞նչն է աշխարհի վրայ ամենաձայնեղը։ Ասա Սողոմոն, ասա. այս երեք հարցերի իմանալուցդ, զգալուցդ և պահպանելուցդ է կախուած քո ապագայի յաջողութիւնը կամ անկումը։ Գթա՛ ծերունի հօրդ վրայ և նրա փառահեղ պետութիւնը չխորտակես հեշտասիրութեամբ և եսապաշտութեամբ։

Ծառադ եմ, արքայ. պատասխանեց մի ընկերը. աշխարհի վրայ ամենաթեթեւը ալիւրի փոշին է. աշխարհիս վրայ ամենածանրը արճիճն է. ես ալիւրի ամպերներ կըշինեմ, հացը անպակաս կանեմ, ամենքի փորը կուշտ կըպահեմ և ամեն ոք բախտաւոր կըլինի։ Արճիճի պարիսպներ կըքաշեմ, արճիճի աշտարակներ կըշինեմ, երկիրդ ամուր կըպահեմ, չեմ թողնիլ որ մի կտոր հող անգամ թշնամու ձեռքն ընկնի։

— Աշխարհիս վրայ ամենաձայնեղը էշն է, ջորին է աւելացրեց միւս ընկերը, ես կըբազմացնեմ մեր երկրի էշերի ու ջորիների թիւը, կըլցնեմ ամեն տեղ այդ օգտակար և հասկացող, գիտուն և ուղիղ ճանապարհը ճանաչող անասուններով և այնուհետև թող ամեն մարդ էշով ու ջորով մանգայ և երբէք չի կորցնել իր ճանապարհն ու ոտը քարին չի դպչնիլ։

Լսեց Դաւիթը լուռ ու մունջ. թառանչ քաշեց, հառաչեց և հեկեկաց. լացեց, բայց նորից ձայն բարձրացրեց հայրական սիրով ու գթութեամբ։ Նա ասաց.

— Սողոմոն, Սողոմոն. յաւ եղար ինձ, որդեակս. ի՛նչ պէտք է լինի քո կեանքիդ վերջին կէսը։ Ա՜խ, ասել չեմ կարող։ Ես քեզ արծիւի ճուտ էի կարծում, բայց դու գիշակեր ագռաւին և վայրահաչ յոպոպին ես քեզ օգնական բերել, նրանց բերանով ես խօսում քո հօր հետ. դու աշխարհի ունայնութեան ես անձնատուր լինում վայ քո վախճանից և վայ քեզ լսողներին։ Բայց և այնպէս կատարում եմ իմ պարտքս. գիտացիր աշխարհիս վրայ ամենաթեթեւ բանը արդարութիւնն է. աշխարհիս վրայ ամենածանր բանը մեղքըն է. աշխարհիս վրայ ամենաձայնեղը խղճմտանքի ձայնն է, ա՛յ իմ մոլորուած որդեակ։

Ասաց Դաւիթը և հեկեկալով հեռացաւ. իսկ Սողոմոնը ամօթից երեսը ծածկել էր, նրան սիրտ էին տալիս և երեսը ծածկելու համար յանդիմանում էին ագռաւ և յոպոպ ընկերները։

* * *

Այս ինձ պատմեց մի պարոն, որ շատ անգամ ասում էր թէ «Նոր-Դար»- պէտք է խրատէ իր հակառակորդներին։ Բայց երբ այս պատմութիւնը արաւ, յետոյ ասաց. «Նոր-Դար»-ը Դաւիթն է. ի՞նչ անէ իր Սողոմոն ունայնասէր սանի հետ, քանի որ Սողոմոնը այնքան ընկել է, որ նրան օգնութեան են դուրս եկել ագռաւն ու յոպոպը։ Իրաւ որ ժամանակը փոխուել է. այժմ շատերը ոչ թէ խօսքի բովանդակութեան, մարդու արժանիքի և հասկացողութեան են նայում, այլ լոկ ձայնին, գոչիւնին. ով որ ամենից քաջ է աճապարութիւն է անում, բղաւում և աջ ու ձախ մրտում, նա ամենից ազատ ասպարէզ է ստանում իր ցանկութիւնների համար։ Մի օր մի քաղաքում ասում են, ընտրութիւն կար. հաւաքուել էին եկեղեցում մօտ 100 մարդ ամեն դասակարգից։ Յանկարծ, որտեղից էր՝ ներս եկաւ մէկ մտաւորապէս և նիւթապէս մնանկ սուտ «հրապարակախօս» և սկսեց գռգռալ, ամենքին վիրաւորել և ընտրութիւնը խանգարել։ Դառնալով մի պարոնի, ասում էր «Դու անպատիւ մարդ ես իրաւունք չունիս ընտրութեան մասնակցելու, որովհետև այս ինչ մարդուց ապտակես կերել»։ Յետոյ պռռալով մի ուրիշի վրայ, կանչեց «Դու էլ իրաւունք չունիս ձայն տալու, որովհետև դու փտած մարդ ես»։ Այս պարոնը զարմացած պատասխանեց. «Այո, պարոն Թիթռիկ (չգիտեմ այս ինչ անունն է). ես փտած եմ, բայց դու խակ ես. իմ փտածութեան ջուրը պէտք է քեզ դպչի, որ դու էլ հասնիս»։ Ոչ մի խօսք չպզեց. վերջապէս այդ պարոնը տեսնելով որ ընտրութիւնը իր քէֆով չէ, պռռաց նախագահ քահանայի վրայ. «Չի լինիլ, տէր-տէր. այստեղ անպատիւ մարդիկ շատ բան, չեն ամաչում և անպատիւ մարդկանց են ընտրում։ գնա շուրջառդ ձգիր, սաղաւարտդ դիր և այնպէս նախագահութիւն արա, որ ազդես նրանց վրայ»։ Քահանան զարմացած պատասխանեց. «Այ որդի, որ այս սուրբ տաճարը և այս սուրբ սեղանը քեզ վրայ չէ ազդում, հաւատա, որ եթէ սկիհն էլ վերցնեմ ձեռքս և այստեղ գամ, էլի ոչ մի ազդեցութիւն չի անիլ քեզ վրայ»։

Զարմանալի էր երկու արհեստաւորի խօսակցութիւնը.

— Ուստա Պետրոս, այդ ո՞վ է։

—Չգիտեմ, հրապարակախօս են ասում թէ հրատարակիչ են ասում, էն գառնեց տղան է էլի։ Գոռգոռալուն մի նայիլ է, որ չանգեալ գցես մէջը, մի այբ չի դուրս գալ։

—Ասա դեհ որ մէջումը այբից զատից լինի, այդպէս հարճահօթին կանի։ Ա՜յ թորա։

* * *

— Գիտում ես։

—Չա գիտում չեմ։

—Չէ գիտում չես։

—Չէ հաւատա, գիտում եմ։

—Գիտում ես, որ ուսեալ մարդիկ են հարկաւոր, որ ժողովուրդը բարեկարգուի։

—Այո. հապա այն էլ գիտում ես, որ մի սրոչ մարդկանց մէջ ոչ թէ ուսեալն է պատուաւոր և ժողովրդի բարին կամեցողը, այլ նա, որ կարողանում է համարձակ բամբասել, հայհոյել և ուրիշներին մրոտել։

— Գիտում եմ, գիտում։ Գիտում ես, որ ժողովուրդը որքան հարստանում է, այնքան էլ շատ բարեգործներ են դուրս գալիս և օգտակար գործեր են կատարում, նուիրաբերութիւններ անում գրականութեան, լրագրութեան և ամեն տեսակ հաստատութիւնների համար։

—Գիտում եմ։ Հապա այն էլ գիտում ես, որ շատերը բարեգործութեան դիմակի տակ փողեր են՝ կորզում խեղճ ժողովրդից և հրապարակով գաղափարական մարդիկ ձեանում։

—Հը՞. Հա։ Գիտում ես, որ նեմեցները այժմ Հայերի մէջ որբանոցներ են բաց անում և որբ հայերին խնամում և արհեստներ սովորեցնում, ապրուստի միջոցներ տալիս անօգնական խեղճերին։

—Այո, գիտում եմ։ Հապա այն էլ գիտում ես, որ բողոքականութիւն են քարոզում կարօտեալների մէջ, բողոքական եղբայրներ են դուրս եկել, որ Հայոց եկեղեցուն հաւատարիմ ձեանալով և պաշտպանելու դիմակի տակ, անուանարկում են նրան, զանազան ծուռ կարծիքներ են նրան վերագրում և այժմ էլ ուշխարի մորթով են ուզում վնասել նրան։

—Այդ գիտեալ չի։ Գիտում ես որ մենք քարոզում ենք՝ ուսեալ քահանաների թիւը բազմացնել, համալսարանական քահանաներ ուղարկել ամեն տեղ, համալսարանական վարդապետներ ձեռնադրել։

—Այո, լաւ գիտում եմ։ Բայց այն էլ գիտում ես, որ առաջին դարերում կռապաշտ փիլիսոփաները սիրով մտնում էին եկեղեցական պաշտօնի մէջ, սակայն առաքեալները և նրանց հետեւողները

Արեւի լոյսը, փայլը, ամբոխը, կանանց խայտաբղէտ հագուստները, աղմուկն ու հարայ հրոցը զբաղեցնում էին և զուարճեցնում մանկանը։ Աղջիկը չգիտէր, որ նոյն րոպէին գլխաւոր հերոսուհին ինքն էր և որ հարիւրաւոր, հազարաւոր աչքեր նայում էին իր վրայ՝ ոմանք հետաքրքրութիւնից, ոմանք խղճահարուելով, ոմանք մինչև անգամ արտասուելով։ Իսկ մայրը ոսկու քսակը ձեռքին, կարծես ընկղմած մի թմբիչ քնի մէջ, կանգնած էր անշարժ։

Այդ ժամանակ կրկին յայտնուեց սապատողն ամբոխի միջից դուրս գալով։ Աղջկանից յետոյ այդ օրը նա երկրորդ հերոսն էր։ Սապատողը կարծես այդ օրը շտկուել էր. նա թափ տուեց գլխի չեկ ու թաւ մազերը և ձեռքով նշան արեց բանուորներին։ Բանուորները պատրաստ էին նրա սպասին, և սապատողի տուած նշանի վրայ նրանք սուս ու փուս, հանդարտ, ինչպէս մէկ մարդ, փութով դիմեցին դէպի խորշը և շտապով դարսեցին մի շարք քար. իսկ արանքները օդում շատ շարացող մի տեսակ հեղուկով սըրբեցին։

—Մայրիկ, ես քեզ տեսնում եմ,— հանդարտ և և անհոգ եղանակով բացականչեց աղջիկը։

Բանուորները շարում էին խորշի բերանը շուտափոյթ։ Քարերի երկրորդ շարքն արդէն դարսուած էր։ Մայրը ու սարսափ ազդող խորշի բերանը հետզհետէ փոքրանում էր։

—Մայրիկ, ես դեռ եմ, տեսնում եմ քեզ, բացականչեց աղջիկը։

Նա չգիտէր, նա չէր նախազգուշակում, որ մի քանի րոպէից յետոյ կըշարեն քարերի վերջին շարքը, իրեն կըզրկեն օդից և լոյսից և ինքը այս հաւաքուած ամբոխի համարեա աչքերի առաջ պէտք է մեռնի այդ քարաշէն դագաղում։ Մանուկը շատ հանդարտ էր։ Եւ ինչից պիտի նա վախենար, քանի որ մայրիկը այնքան մօտիկ էր նրանից։ Եւ եթէ այս երկարամօրուս մարդիկը նրան նեղացնեն, մայրը իսկոյն կըխլի նրանց ձեռքից իր աղջկան, կըգրկի և նրանք միասին կըերթան տուն։

Իսկ բանուորներն այդ ժամանակ արդէն վերջին քարերն էին շարում։

Մայրիկ, մայրիկ։ Որտե՞ղ ես։ Ես այլ ևս քեզ չեմ տեսնում,—բացականչեց աղջիկը։

Նրա ձայնի մէջ այս անգամ լսելի էր լինում վրդովմունք և լաց. երեւում էր, որ նա վախեցաւ խորշում տիրած մըթութիւնից։

Քարերի արանքները լցրին մի ինչ որ հեղուկով։ Եւ ամեն բան վերջացաւ։

Պարսպի միջից մի ձայն էր լսւում խուլ և կիսախեղդ։

—Մայրիկ,—կարծես լսւում էր հեռուից։

Եւ այս խուլ, հազիւ լսելի մրմունջը, ինչպէս սուր դանակ, ցցուեց մօր սիրտը. Նա սարսափեց, կարծես քնից նոր արթնացաւ, խոր հոգւոց քաշեց, ձեռքը երեսին քսեց, յետոյ նայեց ամբոխի վրայ։

Ամբոխը լուռ կարծես մեռած էր։ Միայն առաւօտեան թարմ օդում ճռխող թռչունի երգն էր լսւում։

—Այս ինչ է։ Ոսկի՞ է... խօսեց կինարմատը և քսակն այնքան պինդ թափ տուեց, որ ոսկին զրնգ-զրնգաց։ Ոսկու քսակը նրան ամեն բան յիշեցրեց և երկիւղը սառաւ նրա չռած աչքերում։

—Առէք... առէ՛ք դուք ձեր անիծած փողը։ Վերցրէք ես փող չեմ ուզում... Ես իմ աղջիկն եմ ուզում..., Տուէք ինձ իմ աղջիկը,—կարծես խելագարուած գոռում էր նա։

Նա քսակը ձգեց կառավարչի ոտքերի տակ։ Ոսկին թափուեց քսակից և փայլելով ու պսպղալով ոսկիները գլորուեցին գետնի վրայ։

Նոյն րոպէին մանկան խղճալի ճիչը հազիւ լսելի եղաւ պարսպի միջից։

—Չարագործներ։ Հրէշներ... Չէ՞ք լըսում, նա ինձ կանչում է... բացականչեց ամբաղդ մայրը հեկեկալով և ձեռքերը կոտրատելով. լսեց ինչպէս մատները ճարճատեցին։

—Իմ երեխա՛ս։ Երեխա՛ս... Իմ երեխա՛ս տուէք ինձ։

Եւ վիրաւորուած, մազերը գզգզած նա մօտ վազեց այն պատին, որ նրան բաժանում էր իր սիրելի մանուկից և ամբողջ աշխարհից։ Օ՜օ՜օ՜. Նա պարիսպը կըքանդի, քարերը ցրիւ կտայ և աղջկան կըփրկի... Եւ նա բոլոր ուժով բռունցքներով խփում է պարսպին. Նա պատրաստ է պարիսպը կրծել, եղունգներով ճանկռտում է պարիսպն այնպէս, որ եղունգների տակից արիւն է հոսում, և արեան կարմիր կաթիլները ներկում են պարսպի սառն և մոխրագոյն քարերը։

—Գալի՜ս եմ, գալի՜ս եմ քեզ մօտ, մանկիկս—շնչասպառ ձայնով, հեկեկալով գոռաց նա։

Վերջապէս կառավարիչը զինուորներին հրամայեց, որ բռնեն և հեռացնեն այդ «խելագարին», որպէս զի նա իր յիմար խօսքերով չպղծէ ամբոխը։

Այդ ժամանակ մի խելօք ծերունի ամբոխի միջից դուրս գալով և լսելով կատարուած չարագործութիւնը. բարձրաձայն գոչեց.

—«Այդ ինչ էք անում դուք, թշուառներ։ Միթէ պարիսպը պինդ և յաւիտենական կըլինի, եթէ նրա մէջ թաղուի այդ անմեղ մանուկը։ Ցիմար և չար մարդիկ... Ի՞նչ էք կանգնած մնացել։ Քանդեցէք, կործանեցէք իսպառ այդ պարիսպը, քանի դեռ ուշ չէ... Ազատեցէք այդ անմեղ մանկան կեանքը։

Խելօք ծերունուն շրջապատող մարդիկ համակարծիք չէին նրա հետ. ոմանք զզուանքով կամաց կամաց հեռացան, մըտածելով. «Այդ ինչ յանդգնութիւն է, որ նա կասկածում է այն բանում, որին մենք բոլորս հաւատում ենք». ոմանք նրա երեսին ծիծաղում էին և ասում. «Ծերունին խելագարուել է»։ Ոմանք, մինչև անգամ շատ շատերը համակարծիք էին նրա հետ, բայց վախենում էին իրենց համաձայնութիւնը նրան յայտնել, և միայն ծածուկ յարգանքով նայում էին ծերունուն։

դուրս էին վանդում դրանց, որովհետև դրանք եկեղեցական պաշտօնի մասին գաղափար չունէին և գալիս էին քանդելու և աւերելու, իրենց գաղափարները եկեղեցու գլխին կապելու և հեթանոսական դարձնելու համար։

—Չէ. այդ գիտուալ չի։ Գիտում ես, որ մենք հաւասարութիւն ենք քարոզում ամեն գործի և արժանիքի մէջ և ուզում ենք, որ ամեն մարդ էլ ոչ թէ իր գիտութեամբ և հարստութեամբ գնահատուի, այլ իր անձնական արժանաւորութեամբ։

—Գիտում եմ։ Բայց այն էլ գիտում ես, որ երբ գործի ատէր էք դառնում, այնպէս ձեր սեպհականութիւն էք դարձնում, որ քիչ է մնում ընհերգիքուղ դառնաք և խնդձերին հենած դէպի դժոխքը քշէք։

— Չէ յա. այդ իսկի էլ գիտուալ չի։ Գիտում ես, որ ինչ գործ մեր ձեռքն է ընկել, կրկնապատիկ արդիւնքներ է ցոյց տուել, ամեն կերպ փայլել ժողովրդի մէջ։

—Հա, հա, գիտում եմ։ Դէհ, այն էլ գիտում ես, որ ամեն բան պատրաստ էք գտել, գործ առաջացրել բայց երբ «կուալը» վերջացել է, չէք կարողացել մի ինքնուրոյն արդիւնք ցոյց տալ։

—Չէ, ատայճ, այդ իսկի գիտուալ չի հու գիտուալ չի։ Դէհ, գիտում ես, որ մենք ժլատի պէս փող պաշտել չունինք և կաշառակերութիւնը խիստ հալածում ենք։

—Այճ, գիտում եմ, լաւ գիտում եմ։ Էհ, որ մեր մէջ ասենք. այն էլ գիտում ես, որ սիրում էք ուրիշի դատածը ծախսել, լաւ վայելել. այն էլ գիտում ես, որ երբ դուք էք ուտում կաշառք չէք համարում, այլ ձեր վարձը, իսկ ուրիշի աշխատանքը իրեն հալալ չէք անում։

—Հը՞. եանի այդ կ՚գիտուայ։ Խոստովանք լինի. այն էլ գիտում ես, որ յաջողութեան համար բարի լաչաութիւնից ամեն բան սուտ է։ Մինչև ձեր բան հասկացնելը, մենք լաչաութիւնով սարեր կանցնենք։

—Հա. հա. հա. բայց այն էլ գիտում ես, որ լաչաութիւնով մէկին, տասին և միայն մի օր, մի տարի, տասը տարի կըխաբես. իսկ յետոյ դիմակը կը պատռուի և ճշմարտութիւնը յաւիտեան կըյաղթանակէ։

—Բա է. է, վալլահի բիլլահ, այդ գիտուալ չի։

—Բա՞ գիտուալ չի է. մարդիկ կոյր չեն. կ՚տեսնէք թէ ինչպէս կըգիտուայ է...։

Եղիկայ։

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՂՈՒԲԱՅՈՒՄ

ՂՈՒԲԱ, 16 դեկտեմբերի.—Ընդհայ անգամ իբրև լուր հաղորդուեցաւ քաղաքիս հրէական թաղում պատահած եղեռնագործութեան մասին։ Ամսի 11-ին այդ քստմնելի լուրը կայծակի արագութեամբ տարածուեցաւ ամբողջ քաղաքում և ահա ամեն ոք առանց աճապարելու՝ շտապում էր եղեռնագործութեան այդ վայրը։ Առաւօտեան արդէն ժամը 10-ն էր. Հաւաքուած էին գաւառապետի պ. օգնականը, ոստիկաններն իրենց քաղաքապահներով, բժիշկն իր փէլդշերներով, քննիչն իր պարագաներով, հրէական թաղն ամբողջապէս շրջապատել էր հարուստ հրէայի եռայարկ տունը։ Ոչ մի տեղից կոտրած, խորտակած ոչինչ չկայ։ Ըստ երևոյթին՝ չարագործները իրենք այդ տան հետ մօտիկ յարաբերութեան մէջ են եղել, կամ մի այդպիսիի օգնութեամբ մտած են, ըստ որում նրանք ներքի չարքից, որտեղից առանձին, տնեցւոց միայն յայտնի անցքով բարձրացած են վերևի յարկը, ուր քնած է եղել ամբողջ գերդաստանը՝ մի մայր իր 19-ից սկսած մինչև երկու տարեկան օրօրոցում պառկեցրած աղջիկը։ Ականատեսի աչքերին իսկապէս մի վերին աստիճանի զարհուրելի և տմարդի տեսարան է ներկայանում. 19, 17, 14, 12 տարեկան աղջկերն ընկած են իրենց անկողնում արիւնաթաթաւ այնպէս, ինչպէս քնած են եղել, որը մի ձեռքը ականջի տակ արած կողքի վրայ պառկած, որը մէջքի վրայ երկու ձեռքը գլխատակին. անիրաւ չարագործները մորթոտել են խեղճերին և դրանով չբաւականալով՝ իւրաքանչիւրին 17 և աւելի մահացու վէրքեր են հասցրել դաշոյնով։ Սպանուածների մահն այնքան արագ է տեղի ունեցել, որ կարծէք տեղերից անգամ չեն շարժուած։ Ըստ երևոյթին՝ միայն ընտանիքի մայրը, որ ինչպէս ասում են, մի քաջ և արիասիրտ կին էր, տանի ձայնի վրայ զարթնած պէտք է լինի, և գուցէ սկսած աղաղակ բարձրացած և այդպիսով դաշոյնի առաջին հարուածն էլ կրած է բերանի վրայ։ Հարևաններից, ինչպէս ասում են, ոչ ոք աղաղակի ձայն չի լսել և իբր թէ չէին էլ կարող լսել, քանի որ եղեռնագործութիւնը պէտք է պատահած լինէր կէս գիշերին, երբ հրէական թաղում մեռելային լռութիւն էր տիրում։ Մենք չենք կարողանում հաւատալ, որ այդ սպանութեան ոչ մի վկայ չկայ։ Ամեն ոք, ով ծանօթ է և տեսել է հրէական թաղը, թէ որքան խիտ ու կպած են շինուած միմեանց, այնպէս որ մէկի կտուրը միւսի բակն է կազմում կամ կարծէք մի շինութիւն մի սենեակներից բաղկացած առանձին-առանձին դռներով՝ նա դարձեալ մեզ հետ նոյն եզրակացութեանն կըգայ։ Մանաւանդ որ՝ ներկայումս հրէական այդ թաղի խանութների մեծագոյն մասը դուխաններ են, ուր գիշեր ցերեկ արբեցութեամբ է պարապում հրէաների մեծամասնութիւնը։ Հրէաններն ամեն բանից խնայող են, չարաթներով չարքաշ կեանք վարելով թրքաբնակ գիւղերում, սակլով, խաբելով, կօպէկներ են աշխատում և արիւն քրտինքով աշխատած այդ կօպէկները տասնեակ փալասների մէջ կապում կապկպում են, և տան համար ոչ ուտելիքի և ոչ հագնելիք վրայ կըմսխեն, այճ ասում ենք, այդ դատն աշխատանքները կուլ են գնում միայն դուխաններում։ Զատ քիչ բացառութեամբ հրէայ կըգտնուի, որ հմուտ չլինի արբեցողութեան արհեստին։ Արդ՝ եթէ հարևանները չլսեցին, չիմացան, գէթ այդ դուարճացողներից մէկն ու միւսը չնկատե՞ց այդ չարագործներին։ Բայց հրէական թաղի գիշերապահներն ուր մնացին, նրանք ևս խոր քնած էին։ Կըկնում ենք, որ մենք չենք հաւատում, որ վկայ չունենայ այդ սպանութիւնը, մանաւանդ որ չարագործների թիւը պէտք է որ բաւական մեծ եղած լինէր և սպանութեան միջոցը բաւական տեւած լինէր, քանի որ հեշտ բան չէ ամբողջ վեց, համարեայ հասակն առած աղամարդիկ սպանել, և տանել տան մէջ ամեն պատահած թանգագին իրերը, արծաթեղէնից ու ոսկեղէնից և դրամից սկսած, որ պահուած են եղել երկաթեայ մեծ սնդուկում, որի բանալին ընտանիքի մօր գրպանումն է եղել, որտեղից հանելով՝ չարագործները բացել են սնդուկը և տարել թէ դոկումենտներ և թէ հագուստներ։ Ի միջի այլոց տարած են և մետաքսեայ թանգագին շալեր, կերպասներ։ Քննութիւն է նշանակուած և այդ գործը նախ յանձնել են հրէական թաղապետին և ապա քաղաքիս I-ին մասի ոստիկանին։

Թէ մէկը և թէ միւսը, կարծում ենք, չեն կարող մի դրական հետևանքի հասնել, քանի որ հրէաները հրաժարւում են ցուցմունքներ տալուց, գուցէ գլխաւորապէս այն պատճառով՝ որ երկիւղ չեն կրում նրանց հեղինակութիւնից և մենք կարծում ենք, որ աւելի յարմար կըլինի որ մեր պ. գաւառապետն ինքն յանձն առնէր այդ նեղութիւնը, գուցէ իւր հեղինակութեամբ հնարաւոր լինի անմեղների արեան վկաները գտնել։ Անկարելի է, ինչպէս ասացինք, որ վկաներ չլինին, բայց նրանք վախենում են ցուցմունքներ տալուց, որովհետև ամենքն է չօլի զաւակներ են, թափառաշրջիկներ, չէ՞ որ մասնացոյց արուածները կամ իրենք և կամ իրենց ազգականները կարող են վրէժխնդիր լինել նրանց։ Եւ եթէ պատահի, որ կասկածաւորներ յայտնուին և հիմնական փաստերով ապացուցուին այդ կասկածաւորների չարագործութիւնը, բռնելու դէպքում՝ ամենքն էլ թուր ու հրացան վեր առած կըլցուին Մուշկուրի անտառները՝ աւելի մեծացնելով առանց այն էլ աւազակների մեծագոյն թիւը։

Եղեռնագործութեան երկրորդ օրը գալիս է սպանուածների տէրը, ընտանիքի հայրը գիւղից և անսպասելի դէպքն, ինչպէս ասում են, այնպէս հարուածել է դժբաղդին, որ միանգամայն ապուշացել է։ Նա մի անգամ մի տեսակ ցուցմունք է տալիս, երկրորդ անգամ այլ տեսակ, երրորդ անգամ ո՛չ մի խօսք չի արտասանում։ Ականատեսները պատմում են՝ որ թէ այդ դժբաղդ հայրը և թէ իր կենդանի մնացած միակ ամուսնացած աղջիկը յաճախակի ուշագնացութեան են ենթարկւում և հարևաններից շատերը մեծ թւով գիշեր ցերեկ մխիթարելու համար մօտն են լինում։

Արդեօք վեց անմեղ զոհերի արիւնը չպիտի բողոքէ Բարձրեալ աթոռի առաջ և չարագործները գտնելով՝ իրենց արդար պատիժը չպիտի ստանա՞ն։

***

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻ ԽՆԴԻՐԸ.—Այս խնդիրը Վիէննայի լրագրներին խիստ է հետաքրքրում։ Նրանց ասելով, Աւստրիա-Ունգարիան և Ռուսիան, իրենց միջև կայացած համաձայնութեան զօրութեամբ, ազնւութեամբ աշխատում են անդորրութիւն պահպանել Բալկանեան թերակղզում, այն էլ statu quo ի հիման վրայ։ Ոչ մի կասկած չկայ, որ երկու պետութիւններն ևս անկեղծօրէն ցանկանում են վարուել այդ համաձայնութեան համապատասխան, բայց իրենց ազդեցութեան շնորհիւ կաջողուի՞ նրանց արդեօք խաղաղութեան խանգարման առաջն առնել. այդ բանը կասկածելի է թւում։ Ցիրաւի օր օրի վրայ Վիէննայում ստացուող տեղեկութիւններն ապացուցանում են, թէ ո՛րպիսի դժուարութիւնների են հանդիպում այդ ուղղութեամբ Աւստրիա-Ունգարիայի գործ դրած ջանքերը։ Հիմք կայ նմանապէս կարծելու, որ Կ. Պոլսում Ռուսիայի առաջադրութիւններին ևս այնպէս չեն վերաբերւում, ինչպէս որ հարկաւոր էր վերաբերուել։ Աւստրիա-ունգարական արտաքին գործերի մինիստրութեան բերան «Fremdenblatt» կիսապաշտօնական լրագիրը իր պարտքն է համարում յիշօրէն նախազգուշացնելու Դրանը. «Անհրաժեշտ է Մակեդոնիայում կարևորն չափ շուտով ռեֆորմներ մտցնել. պէտք է կարգը վերականգնել այնտեղ, գոհացում տալ զանազան ազգութիւնների պահանջներին և այդպիսով ի չիք դարձնել ագիտատորների ոտնձգութիւնները»։

—

ԿՐԵՏԷ.—Ցայտնի է այդ պատիժը, որին այս օրերս ենթարկուեցին մի քանի քրիստոնեայ այն բանի համար, որ նրանք հրապարակում ծաղրել էին մահմեդականներին. Նրանք բաւական երկար ժամանակով բանտարկութեան դատապարտուեցին։ Այդ բանն առիթ տուեց քրիստոնեաներին անկարգութիւններ յարուցանելու Կանէայում։ Այդ անկարգութիւնները մի դիսսոնանս էին ընդհանուր ցնծութեան մէջ, ասում է «Köln. Zeit.»-ը, սակայն աւելացնում է, որ անսպասելի կարող էին լինել միայն առերես դիտողի համար։ Կղզու մայրաքաղաքում դեռ ևս կարելի էր յուսալ, որ մահմեդականները հաշտուեն քրիստոնեաների հետ, բայց կղզու խորքերում այդպիսի անկայունութիւնները վաղաժամ կըլինէին։ Մահմեդականները սկզբներումն էլ փոքրամասնութիւն էին կազմում կղզու խորքում, իսկ այժմ նրանց համար ամենևին տեղ չկայ այնտեղ։ Բարձրագոյն կոմիսարի յանցաւորներին տուած պատիժն արդար էր, բայց,—նկատում է լրագիրը,—Կրետէի քրիստոնեաները պիտի կարծեն, թէ բարձրագոյն կոմիսարը ոչ թէ իրաւունքի պաշտպան պիտի լինի, այլ տեսելի թուրքերի թևարկու։ Իսկ Կրետէում այդպիսի տրամադրութիւնը քիչ վտանգ չի ներկայացնում։

—

ԴՐԱՅՖՈՒՍԻ ԳՈՐԾԸ.—Դեկտեմբերի 16-ին (28-ին) վճռաջինջ ատեանը հարց ու փորձի ենթարկեց հասարակապետութեան նախկին նախագահ Կազիմիր Պերիէին։

—«Echo de Paris» լրագիրն ասում է, թէ Դրայֆուսին արդէն բերում են Ֆրանսիա։

—Զինուորական մինիստր Ֆրէյսինէն որոշել է պատժել այն սպաներին, որոնք մասնակցում են տիկին Հանրիի օգտին բացուած ստորագրութեանը, որով հաւաքուած գումարով Հանրիի կինը կամենում է դատ բանալ Ռէյնակի դէմ։

— Բոնապարտիստների պարագլուխ Կասսանեակը հրաժարուել է տիկին Հանրիի օգտին բացուած հանգանակութեանը, ասելով, թէ իր քաղաքական

Այս խնլօք խօսքերը լսելով մի դաժան զինուոր, դուրս հանեց պատենից ծանր սուրը և սաստ ծերունուն, որ լսի և հեռանայ. հակառակ դէպքում՝ սպառնաց գլուխը թռցնել։ Ծերունին այնքան հանդարտ, այնքան ուշադրութեամբ սկսեց նայել զրահաւորուած և կոպիտ զինուորին, որ նա մի բոպէ չգիտէր ինչ անէր սուրը, և ծերունուց երես դարձնելով, սուրը գրեց պատեանը։ Եւ իրաւ, ինչպէս կարելի էր կռուել այս անպաշտպան և անզէն ծերունու հետ։

Ամբոխը սկսեց ցրուել. իսկ բանուորները շարունակեցին պարիսպը բարձրացնել։

Նրանից էր, որ վերակացուներն ու բանուորները թագաւորի բարկութիւնից վախենալով, աւելի ուշադիր էին դէպի իրենց պարտականութիւնը, թէ՞ նրանից, որ բանուորները այդ ժամանակամիջոցում փորձուեցան,—այսպէս թէ այնպէս այնուհետև պարսպի շինութիւնը յաջող և արագ գնաց։

Եւ ահա վերջապէս քաղաքի շուրջը կանգնած էր մի բարձր պարիսպ։ Բայց ժողովրդի մէջ լուր տարածուեց, իբր թէ պարիսպը մրմնջում է և եթէ լաւ ականջ են դնում, պարսպի ներսից լսւում մի ախուր մանկական ճիչ... Պարսպի աւարտման շնորհիւ ծեր թագաւորը իւր պալատում մեծ խնջոյք սարքեց և քաղաքում երեք օր տօնախմբութիւն կար։

Ժողովրդի խմբեր ուրախ երգերով զբօսնում են պարսպի տակ, աղմուկն ու աղաղակը լսւում են ամեն կողմից, միւզիկը հնչում է... բայց չնայելով ամբոխի աղմուկին, չնայելով մուզիկի խլացնող ձայնին, ով որ մօտենում էր քաղաքի պարսպին, ում լսելիքը աւելի նուրբ էր, նա բացի ամբոխի գոռոցը և միւզիկի ձայնից, պարզ լսում էր, որ պարիսպը խուլ կերպով տնքում է և իբր թէ հեռուից լսւում էր մի մանկական յացի ձայն...

Տօնախմբութիւնը վերջացաւ։ Կեանքը սովորական ընթացքն ստացաւ... Ոմանք հաւատացնում էին, որ պարիսպը տնքում է, ոմանք ասում էին թէ այդ առաջանում է նրանից, որ քամին տատմնաւոր պարսպի գլխին սուլում է։

Թշուառ մայրը խելքը կորցրեց այն վարկենից, երբ աշխատում էր քարէ պատը քանդել իւր թոյլ ձեռքերով։

Երբեմն գիշերով ծածուկ գալիս էր նա քաղաքի պարսպի մօտ, ուղիղ այն տեղը, որտեղ նրա աղջիկը կենդանի թաղեցին։ Նա կամ շունչը փորը գցած՝ գլուխը պատին էր կպցնում և ամբողջ մարմնով լսողութիւնն դարձած ականջ դնում, կամ սկսում էր կամաց քաղցր ձայնով խօսել։

—Որդեակ, որդեա՛կ։ Իմ սիրելի աղջիկս։ Որտե՞ղ ես, իմ սիրունիկ։ Ձայն տուր, հարազատս...

Երբեմն կարծես թէ պատի միջից լըսում էր մանկական ձայն և այդ ժամանակ վախվախելով՝ չորս կողմը նայելով, նա մօտենում էր պատին այնքան, որ նրա շրթունքները համարեա կպչում էին սառը քարերին և կամաց մրմնջում էր։

—Սպասիր, սպասիր։ Ես գալիս եմ քեզ մօտ, մանկլիկս։

Եւ յանկարծ մի վայրենի ճիչ էր արձակում և սկսում էր ամենայն ուժով բռունցքով և մատներով ծեծել, ճանկռտել պարիսպը, մինչև որ յոգնում էր և ուշաթափ ընկնում գետին։ Իսկ երբեմն գիշերով խելագարը գալիս էր քաղաքի պարսպի մօտ (հոգւոյ հանգիստ դրութեան ժամանակ), նստում էր գետնի վրայ, պարսպի հիմքի մօտ, և մտածմունքի մէջ ընկղմուած, մնում էր նըստած։ Երբեմն նա յիշում էր այն ծանօթ օրօրոցի երգը, որ յաճախ աղջկայ օրօրոցը օրօրելիս երգում էր...

Եւ ահա գլուխը յենելով պարսպի սառը քարին, նա թոյլ, բեկ-բեկուած ձայնով տխուր ու կամաց երգում էր.

Թռչունք քնեց,
Օրը խաւարեց.
Քնիր, հարազատ,
Օրը խաւարեց։
Ամպի տակ ծածկուեց
Լուսինը սիրուն,
Քամին էլ լռեց,
Ննջիր, իմ նախշուն։
Օրօրոցիդ մօտ
Նստած է մայրդ,
Հրեշտակի պէս
Հսկում է քունդ։
Արևը դուրս կը գայ,
Ծաղկունք կը կացկին,
Դէհ, ննջիր հիմայ
Հանգիստ, իմ անգին։

Եւ այս թշուառ մայրը ծանր վշտից խելագարուելով, թափառում էր այդ կողմերում և կերակրւում էր ողորմութեամբ։ Նիհար, գունաթափ, վայրենի, անհանգիստ հայեացքով, գզգզած սև մազերով, գլխատուած քուրձը հագին, թափառում էր նա սարերը, անտառները, լալիս էր և իւր աղջկանն էր կանչում։ Եւ ոչ մի չար մարդ, ոչ մի աւազակ նրան չէր դիպչում... Մայրական արտասուքները, ասում են, այնքան ջերմ էին, այնքան աղի և դառն էին, որ ուր թափւում էին, այնտեղ խոտ չէր կանաչում, իսկ եթէ կանաչում էր, դեղնած էր լինում և այրուած...

Անցան տարիներ։

Հարևան ժողովուրդը պատերազմ յայտնեց ծեր թագաւորին։ Երեք ամիսեայի ճակատամարտում ծեր թագաւորի բոլոր զօրքը ջարդուեց։ Թշնամին շուտով մտեցաւ քաղաքին, բաբաններով (պատերազմական գործիք) քաղաքի դռները կործանեց և քաղաքը գրաւեց։ Ծեր թագաւորը յուսահատուեց և ինքնասպանութիւն գործեց. բնակիչներից ոմանք սպանուեցան, ոմանք գերի տարուեցան, քաղաքն այրեցին, պարիսպը կործանեցին...

—Իմաստուն ծերունին ուղիղ ասաց. — հովիւն այս խօսքերով վերջացրեց իր պատմութիւնը։ — Քաղաքի պարիսպը պինդ ու յաւիտենական չդարձաւ այն պատճառով, որ նրա հիմքում ոչնչացաւ մի անմեղ արարածի կեանք...

Ես մի առ մի գրի առայ այն, ինչ որ իմացայ երիտասարդ հովւից. և հիմայ պատմեցի ընթերցողին։

Գ. Գրիգ.

կան պարտքը թոյլ չի տալիս իրեն իւր համակրանքը յայտնելու խարդախողին։

—Գեներալ Մերսիէն մտադրում է երկրորդ Բուլանժէի դերը խաղալ։ Այդ անուանարկուած գեներալն աշխատում է քաղաքական ասպարէզ իջնել, և նրա երկրպագուներից մի քանիսը պատրաստում են նրան սենատի անդամութեան համար թեկնածու հրատարակել Մոմա դեպարտամենտի կողմից։

—«Union républicaine du Jura» լրագիրը, որը պատկանում է գաղութների նախկին մինիստր (Բուրժուայի մինիստրութեան ժամանակ) Տրուլոյին, մի նոր յօդուած է հրատարակել Դրայֆուսի գործի, գլխաւորապէս գաղտնի dossier-ի մասին։ Այդ յօդուածի մէջ ասւում է. «Որ զինուորական մինիստրութեան մէջ կան գաղտնի դոկումենտներ և մինչև անգամ ամբողջ գաղտնի դոսիէներ, որոնց հրատարակումը կարող է վտանգաւոր լինել,—դա անտարակուսելի է։ Որ նոյն տեղում կան բացառապէս Դրայֆուսին վերաբերող դոկումենտներ—այդ նոյնպէս ճիշտ է։ Բայց այժմ աշխատում են հաւաքականութեանը հաւատացնել, թէ այդ դոկումենտներն ու դոսիէները վճռական նշանակութիւն ունին վերոյիշեալ գործում։ Եթէ այդ իսկապէս այդպէս լինէր, ապա մինչև այժմ եղած զինուորական բոլոր մինիստրները չէին յապաղել այդ դոկումենտը ցոյց տալ մինիստրների խորհրդի նախագահին, արդարադատութեան մինիստրի կամ մինչև անգամ մինիստրական ամբողջ խորհրդին։ Իսկ եթէ ցոյց տուէր, ապա միթէ կարելի էր թոյլ տալ, թէ մինիստրների մէջ կարող էր գտնուել գէթ մէկը, որը այդ դէպքում համաձայնէր Դրայֆուսի գործը վերաքննելու։ Եւ, վերջապէս, միթէ կարելի է չհասկանալ, որ եթէ իսկապէս գոյութիւն ունի այդպիսի մի դոկումենտ, այն ժամանակ բոլորովին աւելորդ էր կեղծիքների դիմելը»։

—Ամստերդամում գտնուած ֆրանսիական պետական մի գործիչ բելգիական լրագրողներից մէկին յայտնել է, թէ Դրայֆուսի գաղտնի դոսիէն իւր մէջ պարունակում է թղթեր, որոնք յափշտակուած էին Պարիզի գերմանական դեսպանատնից այնտեղ եղած մի փոքրիկ հրդեհի ժամանակ։ Ֆրանսիական կառավարութիւնը չի կարող հրապարակ հանել այդ դոկումենտները, որովհետև վախենում է դրանով դիւանագիտական բարդութիւններ յարուցանել։

—«Petite Republ»-ի ասելով, զինուորական մինիստր Ֆրէյսինէն վերջերս սենատոր Զիգֆրիդին ասել է, որ գաղտնի դոսիէն ամենևին չի վերաբերում Դրայֆուսի գործին, այլ պարունակում է դիւանագիտական մի քանի դոկումենտներ և Գերմանիայում գործող ֆրանսիական գաղտնի գործակալների երկու-երեք հաղորդագրութիւն. այդ բոլոր դոկումենտները Դրայֆուսի գործի հետ ոչ մի կապ չունին։

—Վերջին ժամանակս Էստերհազին շատ նամակներ էր ստանում, որոնցով սպառնում էին սպանել նրան։ Այդ պատճառով նա տեղափոխուեց Հագէ։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պրուսիայի Պոտսդամ քաղաքում վախճանուել է գերմանացի յայտնի հրապարակախօս Էգիդին։ Գերմանական լրագրերը ջերմ և գովասանական յօդուածներ են նուիրում հանգուցեալի յիշատակին։ Վերջերս հանգուցեալը կանանց ազատութեան համար եռանդով գործողներից մէկն էր։

—

Ամերիկական բարքերից.—«Neue Fr. Presse»-ը գրում է, «Սանտ-Եագոյի մօտ «Մերրիմակ» նաւը ջրասոյզ անող լէյտենանտ Հոբսոնն ամենաժողովրդական ազգային հերոսն է դարձել Ամերիկայում։ Նրա լուսանկարն ամբողջ երկրում տարածւում է միլլիոնաւոր օրինակներով։ Օր չի անցնում, որ նա դիւժիններով ամուսնութեան առաջարկներ չստանայ. իսկ նըրան ուղարկուող սիրահարական նամակների թիւն այնքան մեծ է, որ եթէ այդ նամակները հաւաքի, կարող է երկրորդ անգամ մի փոքրիկ շոգենաւ ընկղմել թղթի այդ ծովի մէջ։ Մի քանի շաբաթ սրանից առաջ նա դասախօսութիւններ կարդալու համար սկսել է մի շրջագայութիւն կատարել, և սրահներում տեղերըն իրար գլուխ ջարդելով են իրար ձեռքից խլում։ Չիքագոյում երկու օրիորդ, մի խոշոր պաշտօնեայի աղջիկներ, դասախօսութիւնից յետոյ վազեցին դէպի ամբիօնը և ընծութիւնից համբոյր շնորհեցին Հոբսոնին. Դա մի նշան էր, որ մի ամբողջ փաթորիկ բարձրանար սրահում, որովհետև ներկայ եղող օրիորդներից ոչ մէկը չէր ուզում յետ մնալ իւր ընկերուհիներից այդ հայրենասիրական գործում։ Մի ակնթարթում Հոբսոնը շրջապատուեց։ Վրայ հասաւ ոստիկանութիւնը և կարգադրեց, որ տիկիններն ու օրիորդները շարքով կանգնեն և անցնելով Հոբսոնի առաջով, կատարեն հանգստութեամբ հայրենասիրական համբոյր տան և ընդունեն։ Այժմ համբոյրների այս թափօրը կատարւում է բոլոր քաղաքներում, ուր դասախօսութիւն է կարդում Հոբսոնը։ Լրագրների ռեպորտեօրներն ուղեկցում են Հոբսոնին և եռանդով հաշիւ են տալիս համբոյրների մասին։ Այս օրերս Հոբսոնը կատարեց յաղթանակ տարաւ այդ ասպարէզում. «Աւելի քան երեք հարիւր համբոյր մի ժողովում»—հաղորդում էին ամերիկական լրագրները։

ՀԵՌԱԳՐՆԵՐ

ԿԱՀԻՐԷ, 23 դեկտեմբերի.—Սուդանից հաղորդում են, որ Հեդարեֆի մօտ հոկտեմբերի 24-ին անգլօ-եգիպտական զօրքերից ջարդուած դերվիշների պարագլուխ Ահմէդ-Ֆեդիլը հեռացել է դէպի հարաւ և մտադիր է շուտով անցնելու Կապոյտ Նեղոսից, եգիպտական սահմանի այն կողմը, Ռուզէյերիայի մօտ։ Կխաշեները դուրս եկաւ իւր զօրքերով, որոնք կըգործեն խալիֆի դէմ։

ՄԱԴՐԻԴ.—Գեներալ Ռիօսը հեռագրում է. «Հասայ Մանիլա, Վիզայեան կղզիներից և Մինդանաօյի հիւսիսային կողմից հեռացնելով բոլոր զօրքերը և յօդս ցնդեցնելով 14 մարտկոց։ Լանոյճի փոքրիկ նաւախումբը և զօրքերը կեդրոնացած են Զամբօանգոյում»։

ՄԱՆԻԼԱ.—Ապստամբները զինւում են ամերիկացիներին ընդդիմանալու։

ՈՒԱՇԻՆԳՏՈՆ,—Կառավարութիւնը փութացնում է Ֆիլիպեան կղզիները օգնական զօրք ուղարկելը, որպէս զի նրանք կարողանան ճանապարհ ընկնել երկու շաբաթից յետոյ։

ԲՈՒԴԱՊԵՍՏ.—Բանֆիի և Գորանսկու միջև մենամարտ տեղի ունեցաւ։ Հակառակորդները երկու անգամ հրացան պարպեցին իրար վրայ։ Ոչ մէկը վիրաւորուած չէ։

ԼՈՆԴՈՆ.—«Morning Post»-ը հաղորդում է, որ Խանկոուից երկիւղալի տեղեկութիւններ են ստացւում. անկարգութիւնները Սի-Չուանում, Խուհանում և Խուպէում աճում են։ Այրի կայսրուհին սահմանափակում է փոխարքայի իշխանութիւնը։ Ապստամբներին ճնշելու համար ուղարկուած կայսերական զօրքերը փախուստ են տուել թշնամու առաջ։

ՄԱԴՐԻԴ՝—Գեներալ Ռիօսը Մանիլայից հեռագրում է, թէ Բալաբակում սպանուած են բոլոր գերի սպանիացիները, բացի կանանցից։

«ՆՈՐ-ԴԱՐ»-Ի ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

Հին Նախիջևան, Արժ. Ի. Բ. Սրմբատեանին.—Միթէ չգիտէք, որ ուզում էք իմանալ. ձեզ վրայ կայ ապառիկ տասը րուբլի, որ և առաջարկում ենք ձեզ ղրկել առաջիկայ պօստով։

Հին-Նախիջևան, Արժ. Կիւրեղ վարդապետին.—Դուք մեզ ոչ ցանկալի դրութեան մէջ էք ձգել։ Մեր պարտքն ենք համարում պ. բժ. Ս. Շահնազարեանի դէմ ուղղած ձեր հերքումն հրատարակելու, և պատրաստ էինք տպագրութեան ի հարկէ աւելորդ համարած կտորներն հանելով ձեր նամակից, երբ ստացանք ձեր նամակը և նկատեցինք, որ դուք մէկ նամակով չէք բաւականանում, այլ ուղարկել էք երկրորդը, երրորդը։ Այդ նամակներից կարելի է մի ամբողջ բրօշիւր կազմել։ Այդքան երկար նամակներ մենք որտեղ տպենք։ Այդ անկարող ենք անել։ Բացի այդ դուք թերթիս խմբագրին ուղղած նամակում սպասում էք, որ այդ նամակներն անփոփոխ տպուին։ Անփոփոխ տպելու պայմանն էր պատճառը, որ խմբագրութիւնս չհրատարակեց արժ. Մեսրոբ վարդապետի հերքումը։

Ի նկատի առէք, խնդրում ենք, այն հանգամանքը, որ հերքմնագիրը փոփոխելուց և կրճատելուց, սուր, անձնական յարձակումներն մեղմացնելուց յետոյ իսկ հերքումները, նոր հերքումներ են առաջ բերում։ Եթէ անգամ կարելի լինէր (որ անկարելի է) ձեր երեք նամակները հրատարակել և այն անփոփոխ, կանխօրէն կարելի է ասել, որ մենք ձեր նամակների շնորհիւ կըստանանք առնուազն եռապատիկ աւելի նամակներ։ Դուք ձեր նամակում խօսում էք բժշկի հօր մասին, մի արքեպիսկոպոսի դէմ, գնում էք Էջմիածին, սինոդն էք մտնում, մտնում էք և բժշկի տունը... այդ ամենը չեն ծառայում այն ճշմարտութեան ձեր վերաբերութեամբ, այլ դուք ուզում էք յայտնի կացուցանել, բայց պէտք է աւելի տան բազմաթիւ հերքումների այդ տեսակ։

Գրեցէք ձեր հերքումը կարճ, անփոփոխ թողէք կողմնակի մարդկանց, հերքեցէք մի քանի խօսքով այն, ինչ որ ձեզ է վերաբերում անմիջապէս, և խմբագրութիւնս ամենայն պատրաստակամութեամբ կըհրատարակէ ձեր հերքումը։

Խմբագրութիւնս վիճողների և ոչ մէկի կողմը կարող է բռնել, քանի որ ինքը չի կարող իմանալ թէ որ կողմն է ճշմարտութիւնը։ Գործի և փաստերի հետ ծանօթանալուց և երկու կողմի ասածներն կշռելուց յետոյ միայն կարող է խմբագրութիւնս իւր կարծիքն կազմել և իմանալ թէ վիճողներից որն է ճշմարտութեան մօտենում։

Խմբագիր-հրատարակիչ՝

ՍՊԱՆԴԱՐ ՍՊԱՆԴԱՐԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ՌԱԶՄԱՎԻՐԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀ

Թիֆլիսից I-ին հինգ տեղ ունեցող կառքը մեկնում է առ. 9 ժ. 30 ր. գիշերում է Մլէթում և հասնում է Վլադիկավկազ միւս օրը եր. 7 ժ. 20 ր.։ II-ը մեկնում է առաւօտեան 11 ժամին և գիշերում է Պասանաուրում, հասնում է Վլադիկավկազ միւս օրը եր. 9 ժ. 20 ր.։

Վեց տեղ ունեցող I-ին հանրակառքը (առանց գիշերելու) մեկնում է օրուայ 3 ժ. 30 ր. և հասնում է Վլադիկավկազ միւս օրը եր. 4 ժ. 35 ր. II-ը մեկնում է եր. 9 ժ., առանց գիշերելու, հասնում է Վլադիկավկազ միւս օր եր 11 ժ. 20 ր.։

Վլադիկավկազից հինգ տեղ ունեցող I կառքը մեկնում է առ. 7 ժ. գիշերում է Մլէթում և հասնում է Թիֆլիս միւս օրը եր. 6 ժ. 30 ր.։ II-ը մեկնում է առ. 9. 30 ր. գիշերում է Գուդաուրում և հասնում է Թիֆլիս միւս օրը 7 ժ. 55 ր.։

Վեց տեղ ունեցող I-ին հանրակառքը (առանց գիշերելու) մեկնում է եր. 5 ժ. 30 ր. և հասնում է Թիֆլիս միւս օրը եր. 7 ժ. 25 ր.։ II-ը մեկնում է եր. 9 ժ. և առանց գիշերելու հասնում է Թիֆլիս միւս օրը եր. 10 ժ. 55 ր.։

—

ԴՈԿ. Գ. Ս. ՀԵՐՑՖԷԼԴ

որ իւր մասնագիտութիւնը պարապել է Վիեննայում, ընդունում է կաշուի, վեներական, միզակալ և սիֆիլիտիկական հիւանդութիւններ ունեցողներին՝ ամեն օր առաւօտեան 9—11 ժամը և երեկոյեան 5—8 ժ.։ *Մաղերեան փողոց*, № 5, *Լիսիցեւի տուն*։

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Մարդատար գնացքը № 1 *Բագուից Թիֆլիս* մեկնում է օրուայ 4 ժ. 15 ր., հասնում է Թիֆլիս առ. 8 ժ. 38 ր. մեկնում է *Թիֆլիսից Բաթում* առ. 9 ժ. 20 ր., հասնում է Բաթում եր. 8 ժամին 52 ր.

Փոստային գնացքը № 3 *Բագուից Թիֆլիս* մեկնում է գիշ. 10 ժ. 50 ր., հասնում է Թիֆլիս եր. 5 ժ. 9 ր., մեկնում է *Թիֆլիսից Բաթում* եր. 6 ժ. 10 ր., հասնում է Բաթում առ. 7 ժամին։

Մարդատար գնացքը № 2 մեկնում է *Բաթումից Թիֆլիս* առ. 8. ժ. 30 ր., հասնում է Թիֆլիս եր. 8 ժ. 30 ր., մեկնում է *Թիֆլիսից Բագու* եր. 9 ժ. 15 ր., հասնում է Բագու օրուայ 1 ժամին։

Փոստային գնացքը № 4 մեկնում է *Բաթումից Թիֆլիս* եր. 8 ժ. 40 ր., հասնում է Թիֆլիս առ. 9 ժ. 55 ր., մեկնում է *Թիֆլիսից Բագու* առ. 11 ժ. 20 ր., հասնում է Բագու առ. 5 ժ. 42 րոպէին։

—

ԿԱՆԱՆՑ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԾՆՆԴԱԲԵՐԱԿԱՆ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔՈՎ

(Սոլոլակ, Սադովայա փողոց, № 64)

(սեպհական տուն)

Հեռախօս № 230

Երթևեկ հիւանդների ընդունելութիւնն երկուշաբթի, չորեքշաբթի և ուրբաթ օրերը՝ ժամը 2—4-ը ցերեկը. վճարը հիւանդների կարողութեան համեմատ, մասնաւոր ընդունելութիւն ամենայն օր՝ ժամը 8—10 առաւօտեան—վճարը 2 ր.։ Գիշերօթիկ հիւանդներ և ծննդաբեր կանայք ընդունւում են գիշերուայ և օրուայ ամեն ժամանակ, բայց այդ մասին առաջուց տեղեկութիւն պիտի տրուի. վճարը որոշւում է ըստ դասակարգերի։ Չունևորները ձրի են։ Գինեկոլոգիայի բաժանմունք ընդունողները վճարում են 1 ր. 50 կ. մինչև 8 ր. մի օրուգիշերուայ համար. ծննդաբերական բաժանմունքը մտնողները—1 ր. մինչև 5 ր. մի օրուգիշերուայ համար։ Երկունքի ազատելը 10 ր. մինչև 50 ր.։ Անդամահատութիւնը ըստ համաձայնութեան։ Երթևեկ բոլոր հիւանդները դեղեր և նիւթեր ստանում են ընդունելութեան ժամանակ ձրի։ Չունևորների համար 1-ական մահճակալ է դրուած իւրաքանչիւր բաժանմունքում, ուր տեղաւորւում են նրանք ձրի և նրա պ. պ. ընկերների սաւ ընկ ութեամբ ձրի։

Հիւանդանոցի տէր և տեսուչ

Մ. ՄԿՐՏՉԵԱՆ.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅՈՑ ՀՐՏ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Գրասենեակում վաճառւում են՝

	Ր.	Կ.
Ազաթանգեղոսի պատմութիւնը	1	»
Ստեփաննոս տարօնեցու պատմութիւնը	2	»
Թիֆլիսեցոց մտաւոր կեանքը	1	50
Ղևոնդ պատմագիր	2	»
Դասագիրք կրօնի ուսուցիչների համար	1	75
Ժամանակագրութիւն հայոց Դարաեղի	1	25
Հանրամատչելի բնախօսութիւն Լունկևիչի	1	«
Հանրամատչելի աստղաբաշխութիւն Փլամմարիօնի	1	»
Քննական պատմութիւն հայոց Կարագաշեանի	4	»
Պատմութիւն հայոց, Պալասանեանի	1	50
Ակնարկութիւնք, ճանիկեանի	2	»
Մանկական լոտօ, (հայ., ռուս., ֆրանսերէն և վրացերէն)	1	20
Ազգային շօշեր, Կարենեանի	1	»
Դաւիթ Կօպպերֆիլդ, Դիկկենսի	1	»
Վէպիկներ և զրոյցներ, Մօպասանի	1	»
Ցո՞ երթաս, Սենկևիչի	1	50
Մարդ եմ, Էբերսի	1	»

Դիմել՝ Тифлисъ, Тифлисское Общ. Изд. Армянскихъ книгъ. 50—16

ԿԱՐՈՒՉԵՐԻ ՎԱՐԺՈՒՀԻ

Աւարտել եմ տիկ. Դեմենդիեւայի կարուձևի դպրոցը ԱՏԵՍՏԱՏՈՎ և ցանկանում եմ ունենալ աշակերտուհիներ։ Ուսուցման շրջանի արժէ միայն 15 ՌՈՒԲԼԻ։ Հասցէն՝ Հավլաբար, Կոլոպովսկայա փողոց, տուն Սարըրէկովի, № 15։ 20—1

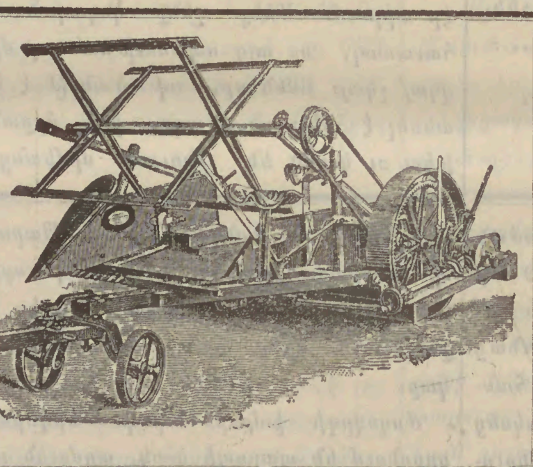

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԳՈՐԾԻՔՆԵՐ

ԵՒ

ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ

Լ. ԽԱՆ-ԱՂԵԱՆԻ

250 նկարով)(գինն է 50 կ.

Դիմել՝ Тифлисъ, Обществу Изданія Армянскихъ книгъ.

(1131) 50—9

ОТКРЫТА ПОДПИСКА

На большой еженедѣльный художественный литературный журналъ

ЖИВОПИСНОЕ ОБОЗРѢНІЕ

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА

съ доставкою и пересылкою:

на 1 годъ 8 руб.

» ½ » 4 »

» 3 мѣс. 2 »

безъ доставки:

на 1 годъ 7 руб.

ИЗДАВАЕМЫЙ ПО ОБРАЗЦУ ЛУЧШИХЪ ЗАГРАНИЧНЫХЪ ИЛЛЮСТРИРОВАННЫХЪ ИЗДАНІЙ

64-Й ГОДЪ ИЗДАН. 64-Й ГОДЪ ИЗДАН.

съ приложеніемъ

12 ТОМОВЪ ЛИТЕРАТУРНЫХЪ ПРИЛОЖЕНІЙ.

Особенное вниманіе обращено на внутреннее содержаніе и внѣшній видъ журнала.

Подробныя объявленія высылаются безплатно.

ПОДПИСКА ПРИНИМАЕТСЯ ВЪ ГЛАВНОЙ КОНТОРѢ: С.-Петербургъ, Невскій пр., № 68—40.

(М.) 55468 3—3

Дозв. цензурою. Тифлисъ, декабря 24-го дня, 1898 г. Տպարան Ա. Ի. Պետրովի Типографія А. И. Петрова, Голов. проспектъ, домъ № 12 Телефонъ № 387